

**Салихитдин
Айтпаев (1938-
1994)ж.ж**

**Тексерген:Исмаилов О.
Орындаған:Абуова А.**

Суретші, Қазақстанның еңбек сіңірген өнер қайраткері

АЙТБАЕВ Салихитдин Әбдісадықұлы-кескіндемеші, суретші, Қазақстанның еңбек сіңірген өнер қайраткері, Ленин комсомолы сыйлығының лауреаты. Қызылорда қаласының тумасы. Алматы көркемсурет училищесін М. Кенебаев класы бойынша бітірген.

Оның "Шопандар демалысы", "Бақыт", "Жас қазақтар", "Қонақтар келді" картиналары қазақтың бейнелеу өнеріне ерекше көрініс береді. "Ә..Әлімжанов", "Ана", "Әке", "Шопан", "Абай", ортағасырлық Хиваның сәулет ескерткіштеріне арналған жұмыстар сериясы.

П. Пикассо мен А. Матисс шығармаларының түпнұсқаларымен танысу оның көркем шығармаларына игі әсер етті. С. Айтбаевтың көркем және графикалық шығармалары Ә. Қастеев атындағы Қазақ Мемлекеттік өнер мұражайында сақталған.

Алпысыншы жылдардың ортасында жиырмасыншы жасар Айтбаев Қазақ бейнелеу өнеріне баса — көктеп кіріп, "Әке портреті" (1965) және "Бақыт" (1966) шығармаларының доминанты болған полотнолар Бүкілодақтық жастар көрмесінде бірден атап өтті. Осы екі арнада — жалпы монументалды, патриоттық және лирикалық-камералық, романтикалық — және оның өнері дамиды болады. Жас қазақ-құрдастардың бейнелерін бейнелейтін өзінің ірі форматты полотноларын жасай отырып, оған бірден аса қымбат тұлғаларды көрермендерге жақындатуға, оларды өзінің сүйіспеншілігін жандандыруға, басқалардың қайталанбас екендігін көруге мүмкіндік беруге тырысқан жоқ. Дегенмен, оның патриотизмі да романтикалық, уақыт рухында, кенеттен, ұлттық сана-сезімді оятып, оны ұзақ амнезияға ұшыратуға тырысқан кейбір қысқа сәтте болды. Көркем эго оған қатты қарсылық көрсетті.

Шығармашылық рухтың үнсіз қарсылығынан ұлттық қазақ бейнелеу өнері дүниеге келді. Қисамединов, Тоғысбаев, Айтбаев, Табиев, Досмағамбетов, Мергенов — пікірлестер, күрдастар, достар.

"Ұлар" галереясында ашылған Салихитдин Айтбаевты еске алуға арналған көрмеде Қазақстан Суретшілер одағының төрағасы Еркін Мергенов пен "алпысыншы" шығармашылығына арналған өнертанушылар — Баян Барманқұлова мен Валентина Бучинская өнер көрсетті. Экспозиция суретші, белгілі коллекционерлер — Юрий Кошкин мен Әлжан Шомаевтың жеке жинағынан қырықтан астам жұмыстарды қамтиды. Бұл жерде Олжас Сүлейменовтың поэзиясын бейнелейтін литографиялық парақтар (1971), бізге әйгілі емес Айтбаев-графика және қазақстандық бейнелеу өнерінің каталогына енген полотнолар — "стариктің портреті" (1971), "атасы мен немерелері" (1974), "Девочка у Юрта" (1974), "Хива. Медресе " (1975) және басқалар. "Ұлан" галереясының директоры Юрий Марковичтің айтуынша, олардың залдарында Айтбаев полотносы сирек емес. Және оның еске алу көрмесін галерея өзі, демеушіліксіз ұйымдастырды.

Ұлттық кескіндеме мектебінің дәрежесі туралы табелінде Салихитдин Айтбаев мызғымас орын алады, өйткені өзінің көркем әлемін, өз стилін, өз мәнерін жасай білді. Қазақ даласына созылып, жайлаудағы ойлы тұрмыстың көріністерінде оның әлемі Басқа шектерге жетеді. Өйткені бұл адамдық махаббат әлемі. Шебер оны өзіне тән мозаикалық мәнерде, сұр-жасыл-көк өте қараңғы палитрада жасайды. Бұл жарық жылдар бойы меркнет емес, өнер сүйер қауымдарда, басқа суретшілердің шығармашылығында көбейеді.

Бұған мысал — "Іңкәр" галереясында ашылған Валтер Никкаревтің "Айтбаев туралы естеліктер" жеке көрмесі. Әлемдік өнер тарихы суретшілердің бір-біріне өз шығармаларын арнау жағдайларын біледі. Әдетте, бұл парафраз, белгілі бір дәрежеде стилизация.

Валтер Никкарев стильдеудің қажеті жоқ, осы екі суретші хат мәнеріне, бояуына ұқсас, өйткені екі танымал ізбасарлары Сезанн. Валтер Никкарев Айтбаевтың жұмысын алғаш рет көргенде былай дейді:" Мен жазғандай!". Салихитдин Айтбаев да никкаревтің терек бұтақтары бар натюрморттардың белгілі сериясын көрді. Ол: "жақсы жігіт"деді. Қалжанның аузында, суретшінің достары ретінде, бұл жоғары мақтау болды. Өйткені, оған жұмыс ұнамаған кезде, ол жай ғана бұрылып, кетіп қалды.

Теміртау суретшісі Салихитдин Айтбаевтың қайғылы өлімімен таңқаларлық "дала", "айғыр", "салт атты", "түйе"деген тақырыптар бойынша жұмыстар сериясын құрды. Сұхбаттың бірінде ол өзі айтқандай, осы суреттермен жұмыс жасау оған урбанистік әлемнің тұтқынына, алғашқы далаға жақындады,жер бетінде көптеген қайғылы тағдырлар орын алған халықтың жан дүниесін түсінуге көмектесті. Бүгінде қазақ тақырыбы оның шығармашылығында көп орын алады.

"Іңкәр" галереясы 1994 жылдың мамыр айында Салихитдин Айтбаевтың соңғы көрмелерін өткізді. Ол өзі жеке емес, компанияда тағы екі "алпысыншы" — Қазақстанның Халық суретшісі Евгений Сидоркин мен еңбегі сіңген өнер қайраткері Борис Пактың болуын қалайды. Мүмкін, көп адам сол кезде есте қалды — АҚ костюмде, бақытты, сирек күлді. Өмір мен тоқсаныншы жылдардың ауыртпалығында әлі де жолға қойылуы мүмкін. Бірақ алтын Алматы күзінің басында ол болмады.

**Қолданған Әдебиеттер:
VonArt сайтынан
Источник: biografia.kz**

Название «Жеребец»
Год создания 1990-1992 гг
Материал Холст, масло
Размер, см 85x120

**Автор Айтбаев С.
Название Портрет
Абая**

**Год создания
Середина 1980-х
Материал Холст,
масло**

**Размер, см 91x71
Экспертиза ГМИ
РК им. А.Кастеева**

**Автор Айтбаев С.
Название Девочка у
юрты
Год создания 1992 г.
Материал Холст, масло
Размер, см 92x72**

